

Meer Regie bij Energietransitie Bestaande Bouw in Haarlem

Aanleiding

Haarlem heeft zich tot doel gesteld aardgasvrij zijn in 2040. Dat betekent onder meer dat er in de komende +/- 22 jaar zo'n 70.000 woningen van het aardgas afgesloten zullen gaan worden en van een ander type energie dienen te worden voorzien. Dit vormt een enorme uitdaging. Het overgrote deel van de Haarlemse woningeigenaren zal wellicht gehoord hebben van deze ambitie en de noodzaak ervan maar heeft zeer waarschijnlijk nog geen enkel idee hoe dit voor hem/haar zal gaan uitpakken en wat hiervoor nodig is. Tegelijkertijd zijn inmiddels enkele proactieve Haarlemmers al wel gewoon begonnen met het aardgasvrij maken van hun woning en het aanleggen van een zogenaamde Warmte Koude Opslag (WKO).

Deze pioniers kunnen we goed gebruiken en zijn dan ook zeer gewenst om nieuwe technologieën gangbaar te maken. Echter hun voortvarendheid zou er in dit geval weleens toe kunnen leiden dat een mogelijke toekomstige collectieve wijkaanpak hierdoor beperkt wordt. En dat is dan weer onwenselijk.

Het is precies het gebrek aan informatie aan de ene kant en onduidelijkheid over de mogelijkheden aan de andere kant die ertoe leidt dat veel mensen een afwachtende houding aannemen. De vraag doet zich dan ook steeds luider voor hoe we bewoners kunnen gaan helpen acties te ondernemen die de benodigde energietransitie in Haarlem ondersteunen.

Doel

Kortom, er is regie nodig. Er dient in kaart gebracht te worden wat er mogelijk is voor huiseigenaren. Bewoners moeten worden geïnformeerd dat er een nieuwe energievoorziening aan komt, en hoe zij daar op in kunnen spelen. Bewoners moeten weten waar ze aan toe zijn. Zij moeten ook gemotiveerd worden hier aan mee te doen.

Haarlem Aardgasvrij 2040

Doel is dat Haarlem naast klimaatneutraal in 2030 ook aardgasvrij is in 2040. Begin 2017 is dit scenario uitgewerkt in benodigde acties en is in de financiële basis voor de komende jaren voorzien.

Voor het eerst is in kaart gebracht wat er grofweg nodig is om Haarlem klimaatneutraal en aardgasvrij te maken.

In de informatienota Versnelling van het Duurzaamheidsprogramma (2017/93567) wordt gesproken over de keuze voor massaal én lokaal:

Het Klimaatakkoord van Parijs heeft de energietransitie onafwendbaar gemaakt. En het rapport van CE Delft geeft aan dat collectieve warmtesystemen lagere maatschappelijke kosten met zich mee brengen dan andere oplossingen. Kunnen we daaruit afleiden dat grootschalige collectieve warmtesystemen de oplossing voor onze stad zijn?

Het antwoord daarop is nog niet te geven. Er is nog maar weinig ervaring opgedaan met het aanleggen van collectieve warmtenetten in een bestaande stad. De geschatte kosten kunnen daardoor anders uitvallen dan voorzien. Ook is de potentie van warmtebronnen (waaronder geothermie) voor onze regio nog niet voldoende in kaart gebracht. De beschikbaarheid van industriële restwarmte, zoals de warmte van Tata Steel, is ook geen stabiele, constante factor.

En sommige onderdelen van de Routekaart kunnen alleen maar lokaal worden uitgevoerd, zoals energiebesparing. Ook zijn de eerste wijken al bezig met pilots om aardgasvrij te worden. Zo werkt Buurtcoöperatie Duurzaam Garenkokerskwartier met het Buurt Onderhouds Plan om maatregelen bij woningeigenaren uit te voeren. En Stichting DE Ramplaan werkt samen met de TU Delft aan een aardgasvrije wijk. Ook voor bedrijfsterreinen zijn kleine collectieve oplossingen zoals smart grids en het uitwisselen van warmte en koude vaak de beste oplossing. Vandaar dat Haarlem kiest voor zowel de strategie van massaal als voor de strategie van lokaal. Zij zullen elkaar aanvullen.

Het initiatiefvoorstel *Meer Regie bij Energietransitie Bestaande Bouw* dient gezien te worden als aanvullend op bovenstaand beleid. Het is nu noodzakelijk dat de gemeente mogelijkheden in kaart brengt en bewoners hierover informeert.

Consequenties

We staan aan het begin van een transitie waarbij we in de komende decennia afscheid zullen gaan nemen van aardgas als energiebron voor woningen. De vraag is wat hiervoor in de plaats komt. Daar is niet één antwoord op te geven. Er dient meer onderzoek gedaan te worden naar mogelijke alternatieven. De ontwikkelingen op dit vlak gaan snel. Het is dan ook van belang dat de gemeente op de hoogte is van actuele ontwikkelingen.

Op dit moment heeft de gemeente nog niet in beeld welke energievoorziening waar wenselijk is. Er zou een begin gemaakt kunnen worden met het inventariseren van de mogelijkheden per 'woningcategorie' (vooroorlogs, na 1990, nieuwbouw, etc).

Een studie van de CE Delft heeft een eerste aanzet gedaan om tot een visie per wijk te komen. Dit is echter nog te globaal en de studie neemt de potentie van lage temperatuurnetten niet mee. Ook is de rol van energierenovatie erg laag ingeschat en zijn de wensen van bewoners nog niet meegenomen. Hiervoor is een vervolgonderzoek nodig.

De gemeente kan hierdoor momenteel nog niet aan bewoners communiceren wat zij concreet van de energievoorziening kunnen verwachten.

Om deze regie te kunnen nemen moet de gemeente goed weten wat de huidige stand van de techniek is, welke nieuwe energievoorziening waar (in welke wijk) wenselijk is en hoe individuele acties (met name ondergronds, zoals een eigen WKO) invloed hebben op de mogelijkheden voor een wijk als geheel.

Maak het simpel, en zichtbaar!

De grootste slag valt te slaan in het voor woningeigenaren inzichtelijk maken wat dit voor hen gaat betekenen. Logischerwijs zal een eerste reactie zijn: Wat gaat het mij kosten, en natuurlijk (op termijn) opleveren? En hoeveel werk heb ik hieraan? Als inzichtelijk is wat de baten zijn op termijn en als daarnaast ook nog eens blijkt dat het relatief makkelijk te realiseren is zal de drempel stukken lager komen te liggen.

Eigenaren zijn net mensen, als de eerste gedachte is dat het verduurzamen van de woning hen veel tijd gaat kosten dan zullen ze deze stap waarschijnlijk eerst een aantal maal uitstellen. Een voorbeeld uit Engeland geeft een leuk inkijkje op dit vlak: In eerste instantie bleek dat er weinig animo was voor een collectieve zonnepanelen inkoop-actie van de desbetreffende plaatselijke overheid. Echter toen dit werd gecombineerd met een actie van een lokaal schoonmaakbedrijf om hierbij meteen de zolder op te ruimen nam het aantal aanmeldingen gigantisch toe.

Voortbordurend op deze gedachte zou de gemeente mogelijkerwijs in samenwerking met partijen (en afhankelijk van het type woning) pakketten kunnen aanbieden waarbij de woningen in een (deel van de) straat energieneutraal gemaakt worden terwijl de bewoners, zeg; een weekje in een vakantiepark zitten. Het is een voorbeeld maar het gaat natuurlijk om het verhogen van de aantrekkelijkheid van het maken van energiebesparende maatregelen in de eigen woning.

Een financiële prikkel zou hierbij ook tot de te onderzoeken mogelijkheden kunnen behoren. Een voorbeeld hierbij is een koppeling tussen de OZB en het energielabel. Hiermee neemt niet alleen de waarde van de woning toe maar zal het effect ook direct zichtbaar zijn in een lagere OZB-belasting. Dit zal de woningeigenaar aanzetten tot het nemen van energiebesparende maatregelen in de eigen woning. Immers het levert geld op.

Tot slot is het simpelweg zichtbaar maken van al deze technieken en benodigde aanpassingen aan een woning de beste manier om het 'te laten leven'. Zorg voor

voorbeeldwoningen, creëer modelwoningen of locaties waar de technieken; WKO, isolatie etc te zien zijn. Een fysieke plek waar de technieken 'aangeraakt' kunnen worden werkt vele malen krachtiger dan een folder in de brievenbus. Een mogelijkheid hiervoor zou het 'duurzaamheidsloket' in de Haarlemmer Kweektuin kunnen zijn.

Voorstel

Het initiatiefvoorstel heeft als doel om onderstaande uitgangspunten te realiseren:

- Helder naar bewoners communiceren wat de stand van zaken is en hen motiveren om 'no regret' maatregelen te nemen.
- Duidelijk krijgen onder welke voorwaarden welke energievoorziening waar wenselijk is.

Hieronder staat een plan van aanpak geformuleerd om tot de realisatie van bovenstaande uitgangspunten te komen. Belangrijke vragen als "Hoe informeren we woningeigenaren en met name ook nieuwe woningeigenaren over de mogelijkheden?", "Hoe worden eigenaren benaderd maar ook gestimuleerd om hun aardgasaansluiting te vervangen?"

Ook dient er nader onderzoek verricht te worden naar de mogelijkheden per wijk. Welke kansen zijn er in de verschillende delen van Haarlem? Wat betekent dit voor de ondergrond, de samenwerking in de buurt, de omgeving? Hiervoor dient onderzoek plaats te vinden waarbij de verschillende gemeentelijke afdelingen hun kennis moeten delen.

Ook dient de gemeente zo up-to-date mogelijk te zijn als het gaat om de mogelijk te gebruiken technologieën. Wat is haalbaar? Tot slot is het van belang dat het financieringsvraagstuk in kaart wordt gebracht. Indien blijkt dat een collectieve aanpak een betere methode is dan een individuele aanpak dient ook helder te zijn welke financieringsconstructie hierbij past. Deze infrastructuur dient zo simpel mogelijk te zijn om het laagdrempelig te maken voor mensen om in te stappen.

Plan van aanpak

1. Haarlem Aardgas Vrij Communicatieplan

- Haarlemmers met een koopwoning of Haarlemmers die een woning gaan kopen informeren omtrent de energiekansen in hun buurt
- Mensen die een woning kopen krijgen automatisch informatie omtrent de energiekansen in hun buurt.
- Zodanig communiceren aan alle huiseigenaren dat zij alvast maatregelen nemen, maar alleen 'no regret' maatregelen, bijv:
 - Verbouw je woning zo dat hij geschikt is voor lage temperatuur verwarming
 - Als je je ketel al moet vervangen: huur er dan een!

- Plannen voor renovatie van je huis? Neem contact op met de gemeente, misschien is er in jouw wijk wel iets bijzonders aan de hand!
- Er wordt een pagina op de gemeentelijke site ingericht voor nieuwe Haarlemmers; 'In Haarlem woon je Klimaatneutraal'.
- Er wordt specifiek ingezet op het aantrekkelijker maken van energiebesparende maatregelen.
- De benodigde technieken worden aan de hand van voorbeeldwoningen zichtbaar gemaakt voor alle Haarlemmers. Hierbij wordt de mogelijkheid tot de uitbreiding van het duurzaamheidsloket in de Kweektuin meegenomen.

2. Verder onderzoek naar de voorwaarden omtrent welk nieuw energie systeem waar het meest geschikt is.

- Ga hierbij verder dan de CE Delft studie; hierin zijn alle lage temperatuur warmtenetten genegeerd, terwijl deze juist een grote duurzame potentie hebben;
- Onderzoek de ruimtelijke inpassing van de nieuwe energiesystemen, zowel boven als onder de grond;
- Laat actieve burgers en wijken (zoals Ramplaankwartier) meedenken: zij weten of kunnen helpen onderzoeken welke opties ook op bewoners motivatie en acceptatie kunnen rekenen

3. Onderzoek de potentie van verschillende bronnen en systemen:

- Potentie WKO (zowel gesloten als open WKO) :
- Breng in kaart wat de potentie (en praktische haalbaarheid) van WKO is per wijk
- Breng in kaart in hoeverre individuele WKO systemen andere opties 'in de weg zitten'.
- Onderzoek de potentie van geothermie, riothermie en restwarmte

4. Onderzoek mogelijke (collectieve) financieringsvormen voor de transitie.

- Deze transitie vraagt van bewoners om een investering. Het is daarom cruciaal dat hiervoor bepaalde financieringsvormen worden onderzocht. Dat kan bijvoorbeeld een verruiming van de criteria van de huidige duurzaamheids- monumenten- en/of startersleningen zijn (en/of het te lenen bedrag). Maar dat kan ook het uitwerken van een 'blauwdruk' voor voorfinanciering middels VvE-constructies zijn.

Conclusie

De gemeente Haarlem heeft een ambitie uitgesproken om aardgasvrij te zijn in 2040. Op dit moment is voor bewoners nog niet duidelijk hoe dit voor hen uit gaat pakken. De gemeente moet hierin de regie nemen en bewoners actief informeren en motiveren omtrent wat er mogelijk is.

Een dergelijke regierol vraagt om een gemeentelijke organisatie die op de hoogte is van de technologische ontwikkelingen, de gewenste nieuwe

energievoorziening van de stad (per wijk), de benodigde infrastructuur in kaart heeft gebracht en activerend optreedt om de gewenste transitie mogelijk te maken. Wat kan en wat mag moet straks helder zijn. Maar ook moet er straks een gemeente staan die een concrete ambitie neerzet om de druk op de ketel te houden (totdat die ketel vervangen is).

Raadsbesluit

De raad, bijeen op ..., het Initiatiefvoorstel 'Meer Regie bij Energietransitie Bestaande Bouw' besprekende,

Besluit:

- Het Initiatiefvoorstel Meer Regie bij Energietransitie Bestaande Bouw vast te stellen;
- Verzoekt het College uiterlijk voor 1 juli 2018 een Plan van Aanpak uit te werken en hierin de in het initiatiefvoorstel beschreven punten (1 t/m 4) op te nemen,
- De relevante raadscommissies tussentijds, op de hoogte te houden van de stand van zaken met betrekking tot dit plan en de kwaliteitsversterking van de ambtelijke organisatie.

En gaat over tot de orde van de dag.

Robbert Berkhout
GroenLinks Haarlem.